

O revalorizare a traducerilor lui Mihai Eminescu

Cunoscut eminescolog, cu mai mult de zece plume în domeniu (dintre care putem aminti „Eminescu în conștiința critică“, „Eminescu în universalitate“ sau „Eminescu în privirile criticii“, Constantin Cubleșan, în cel mai recent volum al său, „M. Eminescu. Ciclul schillerian“, apărut la Cluj în 2006, își propune să găsească o cale „de a-l reedita pe acest mare poet într-o formulă accesibilă publicului celui de azi, iară a face vreun rabat comentariului critic de actualitate, ba, mai mult, a-l explica, pe cât posibil, pe înțelesul cititorului modern“. Astfel, studiul va fi împărțit în două, pe de o parte prezentarea tegetică, așa cum însuși autorul o definește și, pe de altă parte, o anexă ce conține patru traduceri ale lui Eminescu din Fr. Schiller portate atât la textul original, cât și la alte traduceri (acestea sunt *Hoffnung* - Speranța, alături de traducerea eminesciană apar cele ale lui N. Ticu - Velia și S.G. Vârgolici, *Resignation* - Resignațiune, împreună cu traducerea Măriei Cunțan, Hektors Abschied - Ector și Andromache (Eminescu), Adio a lui Ector (Jacob Negruzzi), *Der Handschuh* - Mănușa (Eminescu, C. Morariu, Șt. O. Iosif, I. Assian-Mătășaru). Finalitatea acestei încercări critice ar fi nu dorința de a studia tehnica traducerii la M. Eminescu, ci de a demonstra, în cazul poetului nostru național, actul traducerii este doar un pretext ce are ca rezultat operă profund originală.

Extrem de bine documentat din punct de vedere bibliografic, studiul ce precede textul arar în sine pleacă de la ceea ce a însemnat spiritul romantic german pentru ambientul și epoca în care a trăit și a creat Eminescu, cum ajung să cunoască acesta, ca adolescent, era lui Schiller, considerând că, așa cum urma și Ilarie Chendi, „pe Eminescu îl inspira de Schiller *idealismul sentimental* al estuii“. Atunci când începe comentariul peziilor în sine, C. Cubleșan se va referi nu mai la textul original și la prelucrarea eminesciană, ci și la modul în care aceasta a fost receptată de critica literară de-a lungul timpului, nu numai la schimbările strict lexicale, în primul rând la schimbările de sens ideatic.

Ca exemplu, în analiza poeziei *Speranța*, Cubleșan nu pierde din vedere amănunte de puzul celei semnalate de D. Vatamaniuc care a atras atenția că Eminescu amplifică modelul german de la 18 versuri la 45 de versuri, prezentând pe larg acest fapt și considerând că, fiind că poezia se înscrie în cadrele unui simism vizionar, tocmai acesta este motivul pentru care „Speranța e o prelucrare ce se dezvoltă, ce amplifică subtextual, în calitate, particularizând sugestiv o idee, o

temă comună altfel, și mult repetată în discursuri lirice moralizatoare, didactice, pe alte orizonturi literare“. Pe lângă comentariul propriu-zis al traducerii, criticul va face referiri minuțioase la modul în care tezismul schillerian este capabil să trezească în tânărul Eminescu sentimente și idealuri genuine. Trecând, nu fără spirit polemic, prin comentariile lui Cristian Livescu asupra aceleiași probleme, prin motivele lui Const. C. Giurescu care, în *Geneza poeziei „Speranța“ a lui Eminescu*, considera că nu este vorba în realitate de o traducere adevărată, ci de o influență care l-a determinat pe Eminescu să pornească, „ca și în alte poezii ale sale, de la textul german, împrumutând de la acesta titlul, metrul și ideea fundamentală“, considerând că „tratarea ideii îi aparține însă exclusiv“, prin analiza lui L.I. Curuci, Const. Cubleșan va ajunge la studiul comparatist al traducerilor în sine, punând în paralel o tâlmăcire de N. Tincu-Velia, apărută în „Foaie pentru minte inimă și literatură“ în 1845, cu traducerea lui S.G. Vârgolici din „Convorbiri literare“ din 1873 și cu cea a Măriei Cunțan din „Viața literară“ din 1906, aducând astfel laolaltă epoci și idealuri diverse, maniere total diferite de a privi textul schillerian în funcție de cum se raportează acesta la o epocă istorico-literară sau la o alta, dar având toate un punct de referință comun, reinterpretarea pe care Eminescu a reușit s-o confere acestui text.

În aceeași manieră de-a dreptul exhaustivă de cercetare a arhivelor și a tuturor izvoarelor critice care ar putea aduce ceva nou în această problemă, C. Cubleșan se va apleca asupra următorului text, *Resignațiune*, considerând că el pune „câteva probleme de atitudine artistică ce-l fac pe Eminescu să găsească aici, nemărturisit, dar intenționalitatea se trădează, un soi de *profesiune de credință*, de asumare a unui *program* ideatic, pe care Schiller îl negase“. Cubleșan se va referi apoi la acea listă de titluri pe care Eminescu și-o alcătuisese în 1870, referindu-se și la demonstrația lui Cristian Livescu asupra faptului că poetul o considera practic un proiect de volum și citându-l pe acesta care aduce, în sprijinul demonstrației sale, faptul că „ordinea poeziilor nu este cronologică, ci respectă o logică interioară, după modelul unor cărți lirice din spațiul german, configurând o dramă, cel mai adesea ruptura prin destin nefast a unei iubiri neîmplinite, temă des frecventată în epocă“, dar și pe Perpessicius care considera această faimoasă listă doar un bilanț realizat „pentru propria sa contabilitate poetică“. Discutând, într-o amplă notă de subsol, conținutul celor două caiete (respectiv manuscrisul 2259, numit și caietul Elena și un altul, ceva mai amplu), Const. Cubleșan va ajunge la concluzia că lista poemelor întocmită de Eminescu nu respectă în mod strict o ordine cronologică, ci această înșiruire „are în vedere poeziile publicate sau inedite, unele cu modificări de titlu, totul probând intenționalitatea unei structuri unitare a operei, gândită anume.“ Continuând analiza și referindu-se, de această dată, la *Hektors*

abschied (Ector și Andromache), criticul literar va considera că ceea ce l-a atras în primul rând în această încercare pe Eminescu a fost dorința de a respecta „cadențele unei rostiri oarecum ritualice, forțând articulațiile, încă greoaie, ale limbii noastre literare“. Din punctul de vedere al tematicii, ceea ce îl atrage pe tânărul poet este, în mod evident, idealul sacrificiului, constituind un motiv atât de puternic evident romantic.

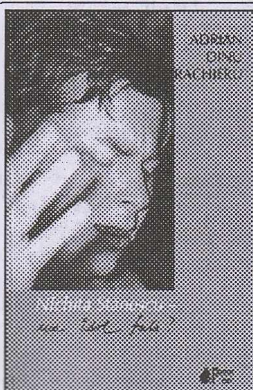
În cele din urmă, Const. Cubleșan va trece și la analiza importanței traducerii baladei *Der Handschuh* (Mănușa), aceasta fiind însă nu mai puțin relevantă ca primele trei discutate în paginile anterioare, ajungând la concluzia că „Eminescu redă în limba română întreaga rapiditate, dinamica acțiunii, dând, economic, dar sugestiv, culoarea de epocă a tabloului și fixează în dialogul condensat ideea morală, tâlcul parabolei, și nu mai puțin tipicitatea personajelor.“ În concluzie, ceea ce se încearcă a se demonstra aici este, în esență, faptul că aceste traduceri eminesciene au în principal rolul de a evidenția originalitatea poeticității creației sale, considerând, în final, că *ciclul schillerian*, cum îl numește criticul, marchează „în preocupările lui Mihai Eminescu, o constantă - ca atitudine și nu mai puțin ca o credință artistică, ținând seama că lirica poetului german aducea în contextul literar național al momentului, sporul de altitudine prin accentele de meditație filosofică, fapt pe care Eminescu l-a înțeles și l-a impus demersului său creator original, cu altă deschidere, se-nțelege, spre universalitate.“

galaxia cărților

Ceea ce aduce nou criticul Const. Cubleșan nu este atât interesul pentru filiațiunea Eminescu - Schiller, de altfel discutată de mulți alți critici literari de dinaintea sa, ci maniera în care se oprește asupra acestei probleme, reușind să aibă un discurs proaspăt, interesant, de multe ori chiar alert, în ciuda încărcăturii bibliografice enorme, precum și capacitatea de a-l plasa cu ușurință pe Eminescu într-un cadru de universalitate. Sau, pentru a cita o altă voce critică, cea a lui Marin Barbu, care se referea, e adevărat, la volumul *Eminescu în oglindile criticii*, suntem pe deplin de acord cu acesta atunci când afirma că „trebuie spus că domnul Cubleșan nu practică decât rar, parcimonios, critica la întâmplare, accentul comentariilor sale fiind pus pe judecata de valoare, în sine, dar și în orizontul comparatist (...) Salutăm în periplul critic al lui Constantin Cubleșan limpezimea exprimării, rostirea tranșantă a opiniilor, eleganța tratamentului creației lui Eminescu, de la care nu admite să se facă jocuri politice ori de interese conjuncturale“.

(cristina deutsch)

Nichita
Eminescu - un
col fals?
Adrian Dinu
Măchieru)
Editura Princeps
Cluj

2) Memoria
culturală și
dinamica ei
(Mircea Moisă)
Editura Ramuri

3) Frescele
poeziei
(Munir Mezyed),
Editura Fundației
Culturale Poezia

